

de LIA BĂTRÎNA,
OCTAV MONORANU,
și ADRIAN BĂTRÎNA

Avînd în ultima vreme drept preocupare constantă evidențierea vestigiilor unor reședințe feudale din cuprinsul așezărilor rurale de la răsarit de Carpați și definirea acestora într-un context economic, politic și cultural mai larg, am zăbovit încă din anul 1982 în zona deluroasă de la sud de Fălticeni, mai precis între Șomuzul Mare și Șomuzul Băii, prilej cu care am identificat la nord-est de actualul sat Fîntîna Mare, pe o terasă înaltă ce domină Valea Moldovei, în punctul numit "La temelie" vestigiile unui lăcaș de cult. În anul următor, extinzînd cercetările de suprafață și sondajele arheologice spre nord de monumentul interceptat, am avut prilejul să identificăm noi complexe arheologice, aflate în trei sectoare distincte, ce urmează a fi prezentate, alături de cele mai vechi, în ordinea descoperirii lor.

Sectorul Fîntîna Mare (Răciuleni). Dacă în primul an de cercetări ne-am propus și am reușit să aducem precizări cu privire la planimetria construcției descoperite, în cel următor (1983) am extins investigațiile atît în interiorul cît și la exteriorul său, obținînd date suplimentare cu privire la nivelurile de locuire anterioare lăcașului de zid.

Arătăm, cu un alt prilej¹, că planul edificiului de cult, reconstituit la nivelul fundației de piatră din care se mai păstrează doar o mică parte alături de șanțurile golite de conținut, aparține tipului triconc și este alcătuit dintr-un altar cu o absidă semicirculară decroșată, un naos dreptunghiular flancat de două abside semicirculare, un pronaos cvasi-pătrat și un pridvor îngust, toate încăperile fiind ridicate într-o singură fază de construcție (fig.1/1).

Nivelul de construcție al bisericii de zid se taie de la fața unui strat conținînd materiale ceramice ce au permis datarea acesteia în a doua jumătate a sec. al XV-lea.

Continuînd cercetările în suprafața pronaosului și a pridvorului, precum și pe latura de nord și de sud a acestor încăperi, am putut identifica urmele unui lăcaș de cult anterior, realizat din lemn și alcătuit dintr-o navă dreptunghiulară cu dimensiunile de 6,5 m x 5 m și o absidă poligonală al cărui traseu nu a putut fi precizat în întregime, fiind deranjat de zidurile construcției ulterioare și de un mormînt al acesteia. Planul primei biserici de lemn (B1) a putut fi reconstituit mulțumită faptului că tălpile (cu lățimea de 30 cm) au fost, de la bun început, ușor îngropate (cu 10 cm), împrejurare ce a permis conservarea lor parțială chiar în condițiile dezafectării construcției ca urmare a unui incendiu. Interiorul

a fost amenajat printr-un strat de argilă bine bătătorit, pe care a fost așezată o podea de lemn.

Tot în această campanie de cercetări a putut fi recuperat un fragment din soclul profilat ce înconjură biserica de zid (B2), piesă ce ne oferă prețioase informații cu privire la aspectul exterior al monumentului (fig.1/1 a).

De la bun început, în jurul celor două lăcașuri de cult succesive a funcționat câte un cimitir. În cele două campanii de săpături a fost cercetat un număr de 33 de morminte, dintre care 6 au putut fi atribuite primei biserici, iar restul de 27 celei de a doua. Din cele 6 morminte (M12, M13, M22, M28, M29, M30), săpate în epoca de funcționare a primei biserici, două au conținut schelete ale unor adulți, iar restul de 4 (M22, M28, M29, M30) oseminte de copii. Unul dintre morminte (M22) este dublu. Mormintele ce țin de cea de a doua biserică conțin osemintele a 21 de adulți, a unui adolescent și a 5 copii și sînt orientate potrivit ritului creștin, cu excepția unuia singur care este dispus est-vest (M23).

Singurele piese de inventar funerar sînt reprezentate de doi năsturași globulari din aramă argintată, de tipul celor cu baza teșită, aflați sub bărbia înhumaților din M2 și M21 (fig.8/11). În afara mormintelor au mai fost descoperite o ulcică cu toarta ruptă din vechime, precum și o verigă de bronz, de secțiune circulară, cu capetele ușor subțiate și petrecute (fig.8/10).

Cu privire la încadrarea cronologică a primului monument, în stadiul actual al cercetărilor ea poate fi făcută în prima jumătate a sec. al XV-lea, nefiind exclusă posibilitatea ca descoperirile viitoare să permită o datare ceva mai timpurie.

Încercînd să identificăm așezarea medievală căreia i-au aparținut lăcașurile de cult, am constatat că Fîntîna Mare este un sat mai nou, apărut abia pe la sfîrșitul sec. al XVIII-lea². Potrivit, însă, documentelor medievale, pe locul actualului Fîntîna Mare este pomenit, încă de la începutul sec. al XVI-lea, satul Răciuleni. Astfel, la 8 decembrie 1514 Bogdan voievod dă mănăstirii Moldovița jumătate din satul Răciuleni "ce a fost parte a domniei mele"³, dănie întărită apoi de Alexandru Lăpușneanu și ulterior de Iancu Sasul la 14 septembrie 1581, prilej cu care se arată că Răciuleni sînt "dreaptă ocină a sfintei mănăstiri Moldovița ... după notarul vechi, pe care l-a făcut bunicul domniei mele, Ștefan voievod cel Bătrîn și-i este pus semnul cel dintîi o movilă, din jos de biserică (subl.n.), drept la pîrșu la Șumuz ..." ⁴.

Aceleași prețioase informații de ordin topografic și cronologic sînt conținute și de documentul din 23 martie 1583 de la Petru Șchiopul, în care se arată că "vechiul hotar (al Răciulenilor - n.ns.) ... este hotărnicit din zilele lui Ștefan voievod cel Bătrîn și este pus întîiul semn, din vale de biserică (subl. ns.), drept pe pîrșu, pînă la Șomuz ..." ⁵.

În sfîrșit, două documente din vremea lui Radu Mihnea (1617) sînt deosebit de utile în precizarea hotarelor Răciulenilor, a stăpînilor lui și a amplasamentului lăcașului de cult. Din acestea aflăm că de la Blăgești

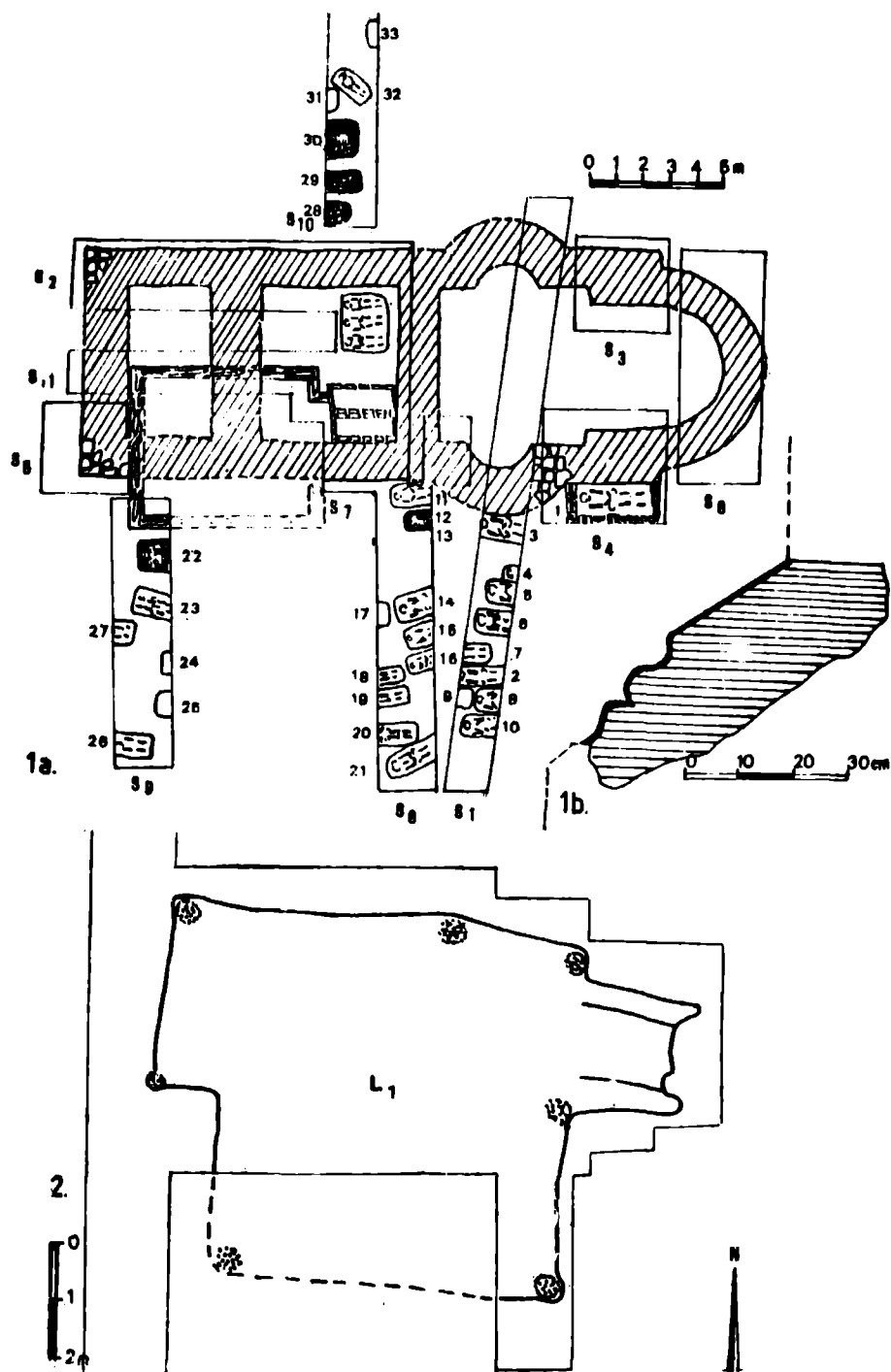


Fig.1.-Fântâna Mare: 1 a.: planul bisericilor din fosta așezare de la Răciuleni; 1 b. profilul soclului bisericii de zid. 2. Spătărești, sectorul "La Hate": planul locuinței L1.

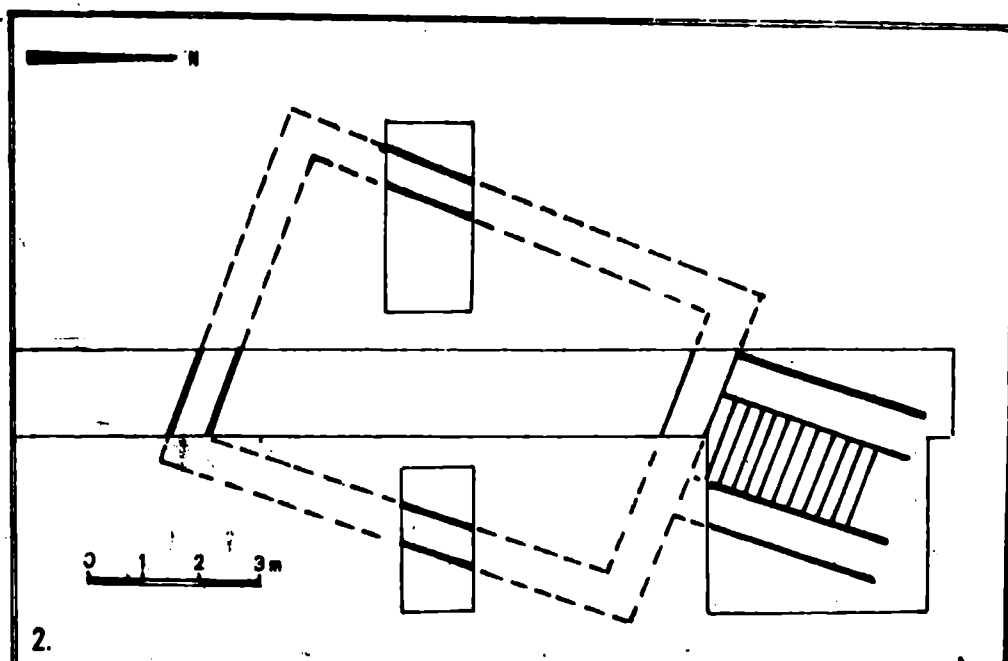
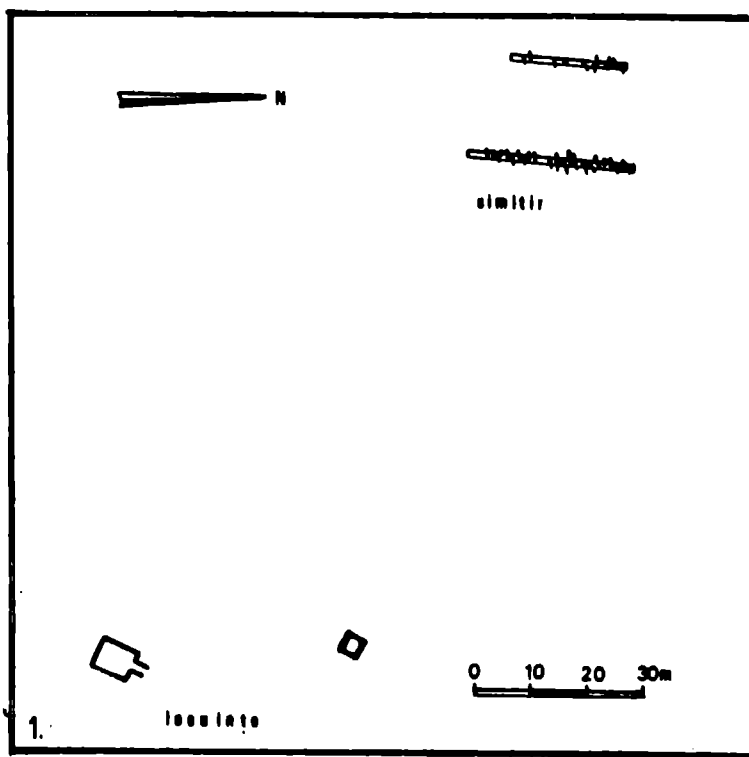


Fig.2.-1. Spătărești, sectorul "Coasta Spătăreștilor": plan de situație cu locuințele și cimitirul descoperit. 2. Spătărești, sectorul "Coasta Spătăreștilor": planul locuinței cu pivniță.

(sat dispărut, aflat odinioară lângă Praxia) "trecie drept peste Moldova, în asta parte unde se împreună cu hotarul Moldoviții, cu Răciulenii... Într-o moviliță ce este lângă Șomuz și treci Șomuzul și lovești în gura Erugii ce este pe din gios de biserica Răciulenilor (subl.ns.) ... și de acolo drept peste câmpu spre Spătărești"⁶. Tot acum aflăm că la 16 aprilie 1617 jumătate din Răciuleni aparține marelui vornic Ureche, iar cealaltă Moldovței, pentru ca după această dată, tot în timpul lui Radu Mihnea, partea din Răciuleni a marelui vornic Ureche să fie dăruită de acesta mănăstirii Secu⁷.

În lumina acestor izvoare apreciem că vestigiile celor două lăcașuri de cult descoperite la Fântâna Mare se înscriu în limitele așezării medievale de la Răciuleni⁸ și au aparținut unei reședințe feudale ce a ființat aici cel puțin în sec. al XV-lea. Dacă într-o primă etapă (începutul sec. al XV-lea) construcțiile au fost din lemn, în a doua jumătate a sec. al XV-lea biserica a fost refăcută din zid și amplasată în aceeași poziție dominantă care va constitui ulterior, după cum s-a văzut, un punct de reper în hotărnicile vremii.

Cît privește familia de feudali ce va fi rezidat aici, ea pare a se fi stins în totalitate, în împrejurări greu de precizat, la sfârșitul sec. al XV-lea - dovada constituind-o mormintele (2 adulți și 3 copii) din pro-naosul bisericii (B2)⁹ -, constatare ce poate explica de ce așezarea va ajunge, parțial, înainte de 8 decembrie 1514 în proprietatea lui Bogdan voievod și apoi a altor stăpînituri feudali.

Sectorul Spătărești (punctul "La Hate" sau "La livadă"). La 2 km spre nord de biserica Răciulenilor în punctul denumit azi "La Hate" sau "La livadă", aflat la hotarul Fântînii Mari cu Dumbrăvița și Spătărești, a fost identificat un cimitir și un platou ocupat de locuințe, între cele două aflîndu-se o distanță de circa 200 m.

Vestigiile locuințelor se află pe un mic platou înconjurat pe laturile sale de nord și de răsărit de două izvoare ce dau naștere unui pîrîu denumit azi de locuitori pîrîul Hatiei. Cel mai vechi nivel de viață, surprins deocamdată în sectorul ocupat de locuințe, conține fragmente ceramice aparținînd sec. al XIV-lea. Este vorba de fragmente de oale - borcan și mai rar cu toartă, arse reducător și cu profilul buzei caracteristic vaselor din această perioadă (fig. 3/1-3). Alături de acestea se constată prezența ceramicii fine cenușii, decorată cu roțița sau prin ștampilare (fig. 3/8, 9). Nivelurile arheologice următoare conțin materiale ceramice caracteristice sec. XV-XVI (fig. 3/4-7, 10; 4/1-5). Singura monedă descoperită într-un nivel de secol XV este un gros de argint emis de Iliaș I (1432-1433; 1435-1436).

În stadiul actual al cercetărilor, deși printr-o singură secțiune au fost interceptate vestigiile a două locuințe, nu a putut fi investigată exhaustiv decît una singură (L1). Aceasta face parte din categoria locuințelor cu structură de lemn, semîngropată pe o adîncime de 1,05 m, cu dimensiunile de 7,50 m x 6,50 m și un gîrlici plasat pe latura de est (fig. 1/2). Întrucît ea a fost abandonată în prima jumătate a sec. al XVI-lea, așa

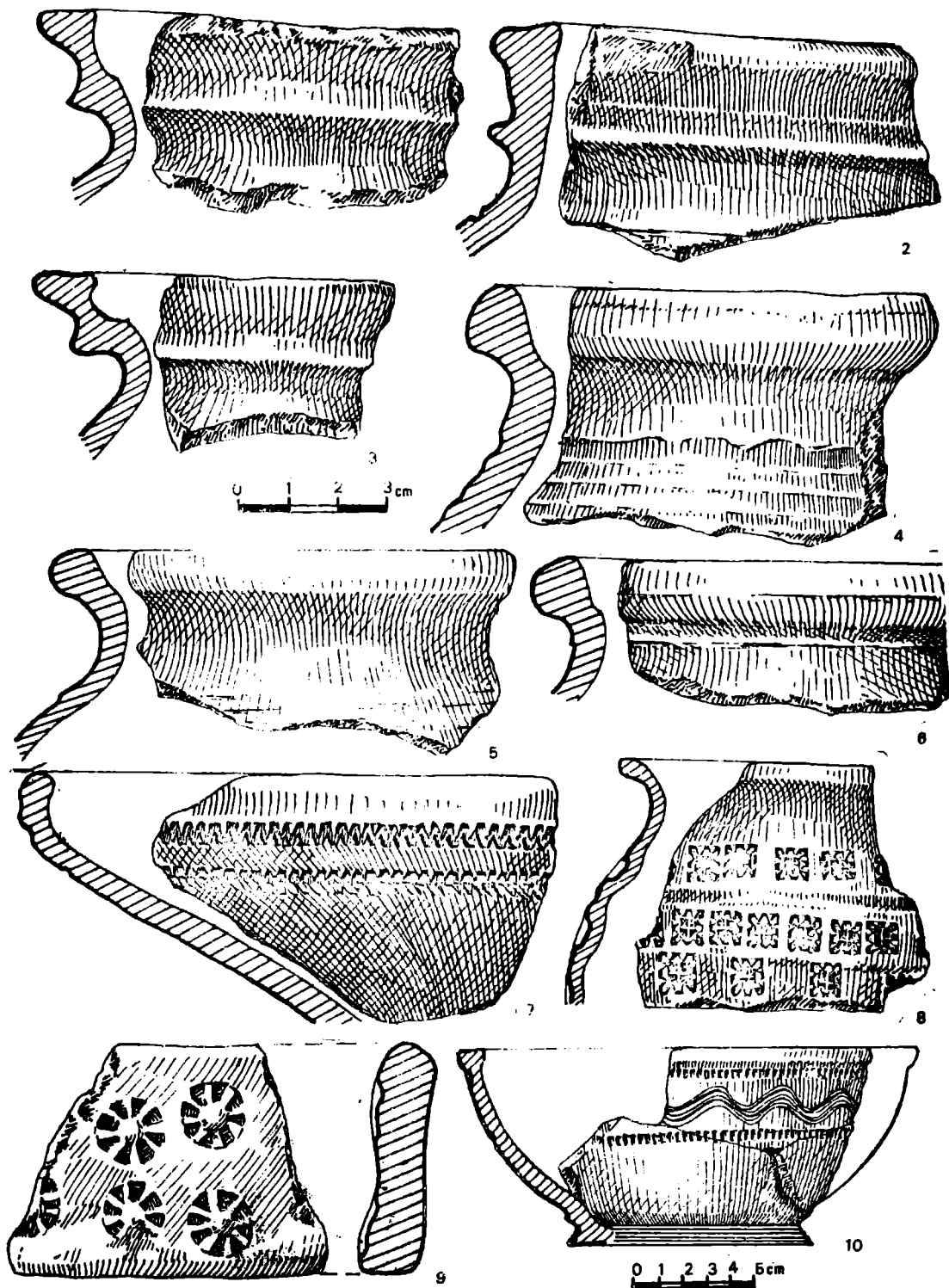


Fig.3.-Spătărești, sectorul "La Hate": ceramică de uz casnic de la sfârșitul sec. al XIV-lea (1-3) și din sec. al XV-lea (4-10).

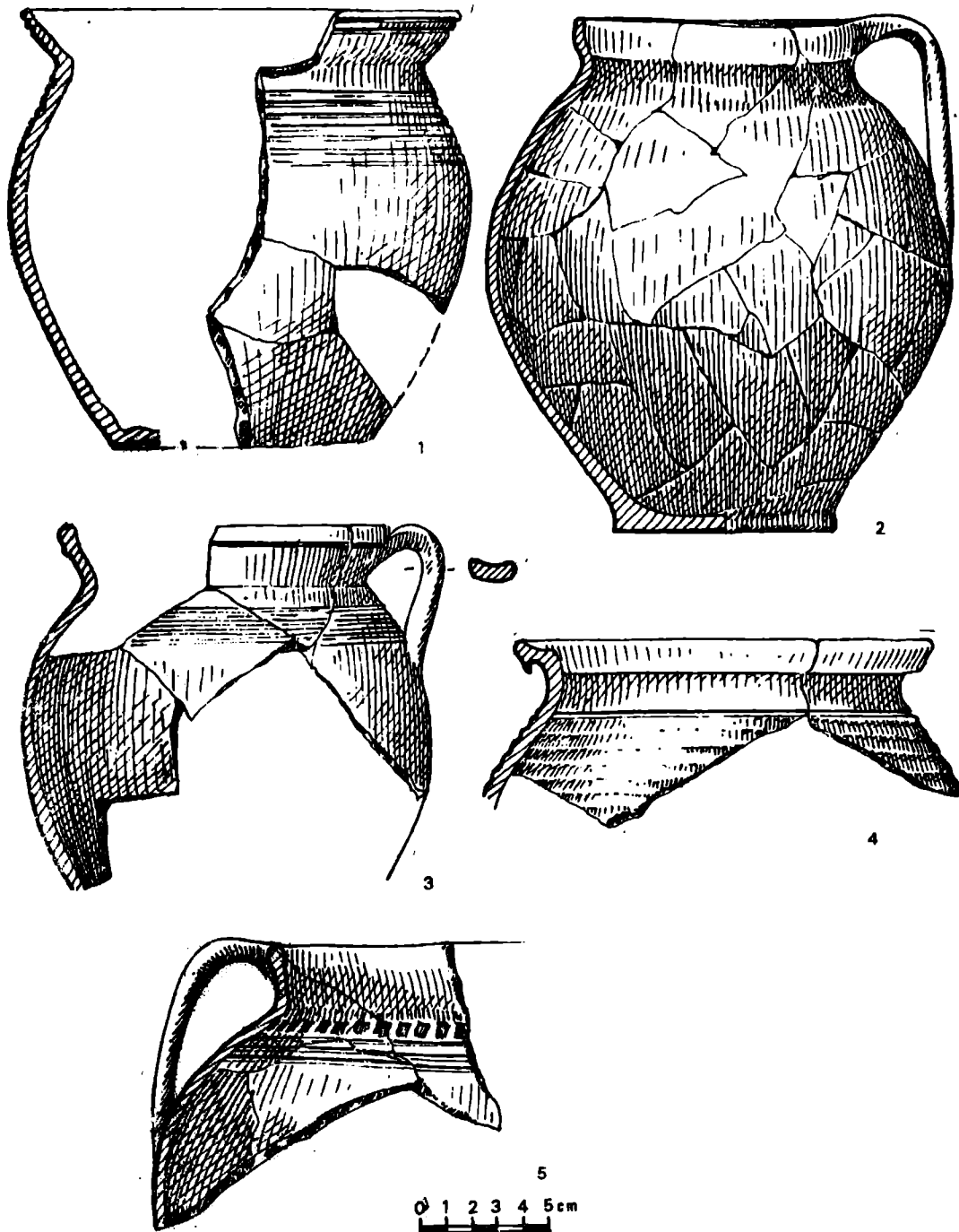


Fig.4.-Spătărești, sectorul "La Hate"; ceramică de uz casnic din sec. XVI (1-5).

după cum ne indică materialele aflate în umplutura sa, încă de pe atunci elemente de construcție fiind recuperate în vederea refolosirii lor, nu ne-a parvenit nimic din structura lemnoasă.

Umplutura locuinței are la bază un strat de circa 40 cm de argilă, urmat de un strat de 65 cm de pământ brun cu pigmenți de cărbune, chirpici, fragmente ceramice și de cahle și piese metalice. Fragmentele ceramice aflate în umplutura locuinței sînt numeroase și aparțin intervalului cuprins între sfîrșitul sec. al XIV-lea și mijlocul celui de al XVI-lea. Fără a mai descrie ceramica de uz casnic din intervalul amintit, ea fiind binecunoscută azi, ne vom opri puțin asupra fragmentelor de ceramică ornamentală - cahle și discuri - descoperite în umplutura locuinței L1. Cele mai numeroase fragmente provin din piese databile în sec. al XV-lea, rezultate din alte complexe de locuire dezafectate de pe platou. Fără îndoială că piesele din soba cu care a fost înzestrată această locuință din sec. al XVI-lea au fost și ele cu grijă recuperate și reîntrebuințate alături de materialul lemnos, din moment ce nu se găsesc decît în cantitate mică. Fragmentele descoperite aparțin atît unor piese smălțuite, cît și nesmălțuite. Cele smălțuite, în nuanțe de maron sau verde, rezultă din plăci rectangulare cu imagini de cavaleri sau din discuri asemănătoare cu cele ce împodobeau monumentele de zid în Moldova la sfîrșitul sec. al XV-lea. Piesele nesmălțuite sînt reprezentate de plăci cu imagini figurative (fig. 5/1) (scene cavalești ori din viața de curte) sau plăci traforate, cu motive geometrice, rozete și creneluri, utilizate cu predilecție la partea superioară a coronamentului sobelor în sec. XV-XVI.

Demnă de semnalat este și o cahă descoperită în extremitatea de sud a secțiunii, în umplutura unei alte locuințe (L2), abia interceptată. Este vorba de o placă ceramică prezentînd o cunoscută scenă din iconografia creștină: într-un cadru vegetal-floral sînt redați apostolii Petru și Pavel, cu veșmintele elegant drapate, însoțiți de atributele lor: cheia și respectiv sabia (fig. 5/2). Această temă, nefîntînită pînă acum - după cunoștințele noastre - în ceramica monumentală din Moldova, dar cunoscută în Transilvania secolelor XV-XVI - dacă ar fi să invocăm doar unele piese descoperite la Bistrița-Năsăud¹⁰ - va fi adoptată și răspîndită la răsărit de Carpați, la început în centrele cu o populație catolică mai numeroasă - ce cunosc intense legături cu Transilvania -, precum Suceava și Baia. Din acest din urmă centru urban, aflat la numai 6 km. distanță de așezarea descoperită, se vor fi răspîndit în așezările învecinate și piese cu reprezentări din iconografia occidentală, ilustrînd cît se poate de clar legăturile economice și culturale existente între orașul Baia și satele învecinate în epoca de maximă înflorire a acestuia (sec. XV-XVI).

Alături de materialele ceramice, în umplutura locuinței L1 sau în nivelurile corespunzătoare secolelor XV-XVI s-au aflat o serie de obiecte de fier, bronz și os ce întregesc imaginea despre complexul feudal de aici. Este vorba de unelte (cuțite obișnuite sau de pielărie, o seceră, un cîrlig de undiță, un împungător de bronz, un dorn și un ac de os pentru



Fig.5.-Spătărești, sectorul "La Hate": ceramică monumentală (cahle).

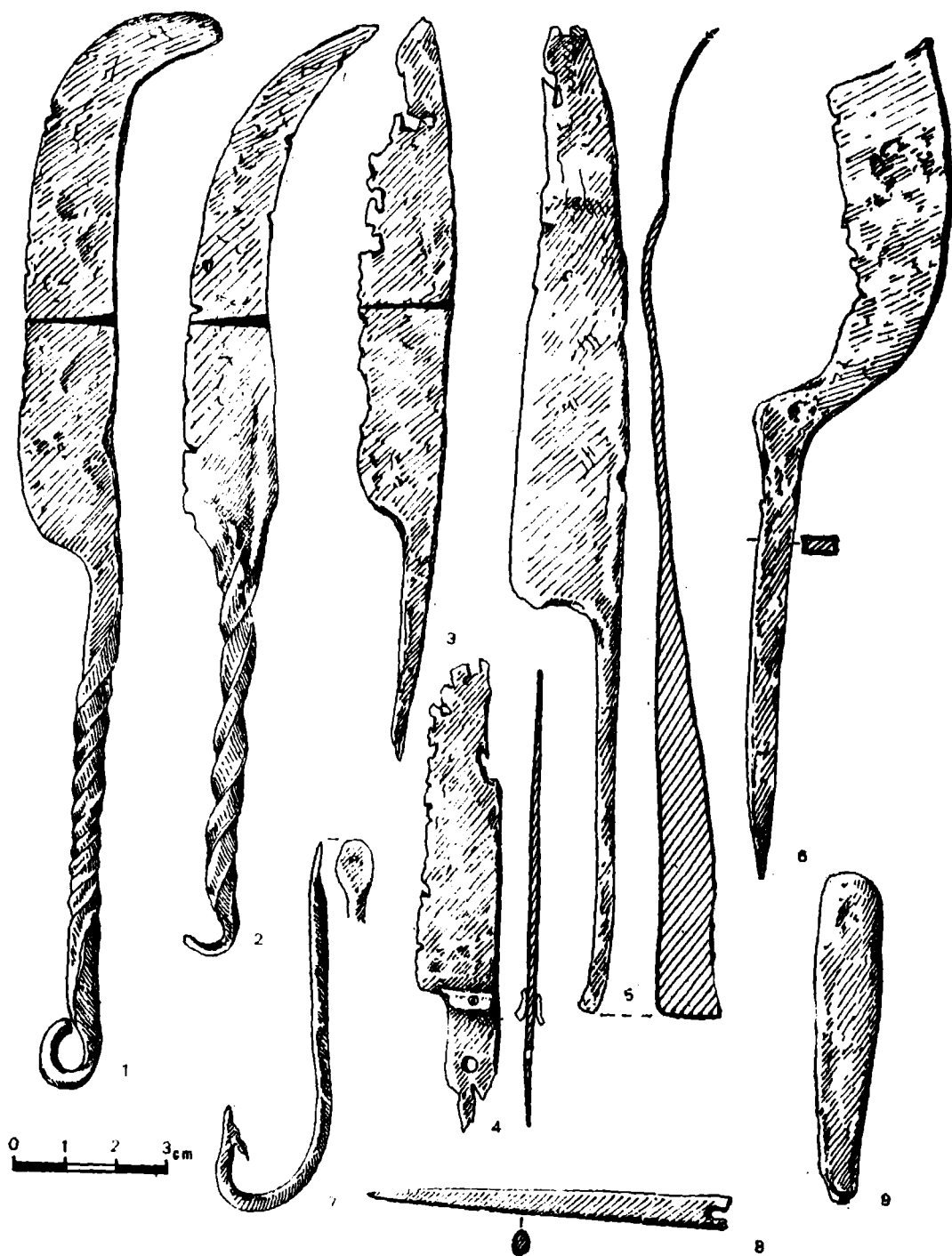


Fig.6.-Spătărești, sectorul "La Hate": unelte de fier și os din cuprinsul locuinței L1 - cuțite de pielărie (1,2), cuțite (3-5), seceră (6), undiță (7), ac de os (8), dorn (9).

cojocărie), obiecte de uz casnic (un sfeșnic, un lanț de ușă, scoabe și cuie), piese de armament și echipament militar (un vîrf de săgeată și un mic fragment de cămașă din zale de argint), piese de harnașament (zăbale, o aplică de bronz și o cataramă) și o drîmbă (fig. 6/1-9; 7/1-13).

Existența unei ceramici de lux smălțuite - alături de cea decorativă, ce împodobește interioarele și exterioarele locuințelor, precum și a unor piese de echipament precum și cămașa de zale din sfrmă de argint - prilejuiesc constatarea că atît locuința descoperită, cît și celelalte necercetate încă din cuprinsul platoului aflat în punctul "La Hate" aparțin unui complex feudal de tipul reședințelor boierești, înzestrat cu locuințe ce dispuneau de un grad de confort comparabil cu acela înțîlnit în sec.XV-XVI în mediul urban de la răsărit de Carpați. De aici trebuie să fi provenit atît constructorii unor locuințe atît de apropiate tipologic de cele înțîlnite în așezări precum Baia și tot de aici se puteau obține articolele de lux și produsele meșteșugărești necesare împlinirii nevoilor de viață materială și spirituală.

La 200 m spre nord de sectorul locuințelor, pe o coastă de deal ce coboară de la vest spre est, a fost descoperit cimitirul. Printr-o singură secțiune au fost cercetate parțial sau integral 21 de morminte. Din acestea un număr de 8 au conținut drept inventar funerar 9 monede, piese ce ne oferă o primă și, evident, provizorie încadrare cronologică a cimitirului. Cele mai vechi monede, reprezentate de doi dinari emiși de Matei Corvin între 1482-1486 și respectiv 1482-1490, alături de cea mai recentă, un solidus pentru Riga emis de Sigismund III Vasa între 1587-1632, dovedesc că cel puțin între sfîrșitul sec.al XV-lea și începutul sec.ai XVII-lea cimitirul funcționa.

Cît privește identificarea așezării rurale căreia i-au aparținut reședința feudală de pe platou, cît și cimitirul (cu biserica nedescoperită, deocamdată), aceasta nu va putea fi făcută decît după ce, prin extinderea cercetărilor, se va realiza o mai exactă încadrare cronologică a cimitirului și o mai bună cunoaștere a sectorului ocupat de locuințe.

Sectorul Spătărești (punctul "Coasta Spătăreștilor"). În sfîrșit, cel de al treilea sector investigat se află pe așa-numita "Coastă a Spătăreștilor", la o distanță de circa 2,5 km spre nord de punctul "La Hate". Complexele cercetate au fost descoperite în hotarul vechiului sat Spătărești, a cărui vatră veche se află la o distanță de mai bine de 1,5 km spre răsărit față de actualul sat.

Dacă cel mai vechi document păstrat referitor la satul Spătărești este cel din 28 decembrie 1604¹¹, sondajele arheologice au reușit să identifice unele mărturii mult mai vechi ce vorbesc despre vechimea acestei așezări.

Este vorba în primul rînd despre descoperirea unui cimitir din care au fost individualizate și cercetate 54 de morminte (fig.2/1).Dintre acestea 9 au conținut drept inventar funerar un număr de 10 monede ce acoperă intervalul cuprins între sfîrșitul sec.al XV-lea și finele celui de al XVIII-lea, așa după cum probează o aceea de la Baiazid II (1481-1512)și o para de la Abdul Hamid I (1774-1789). Alături de monede s-a mai des-

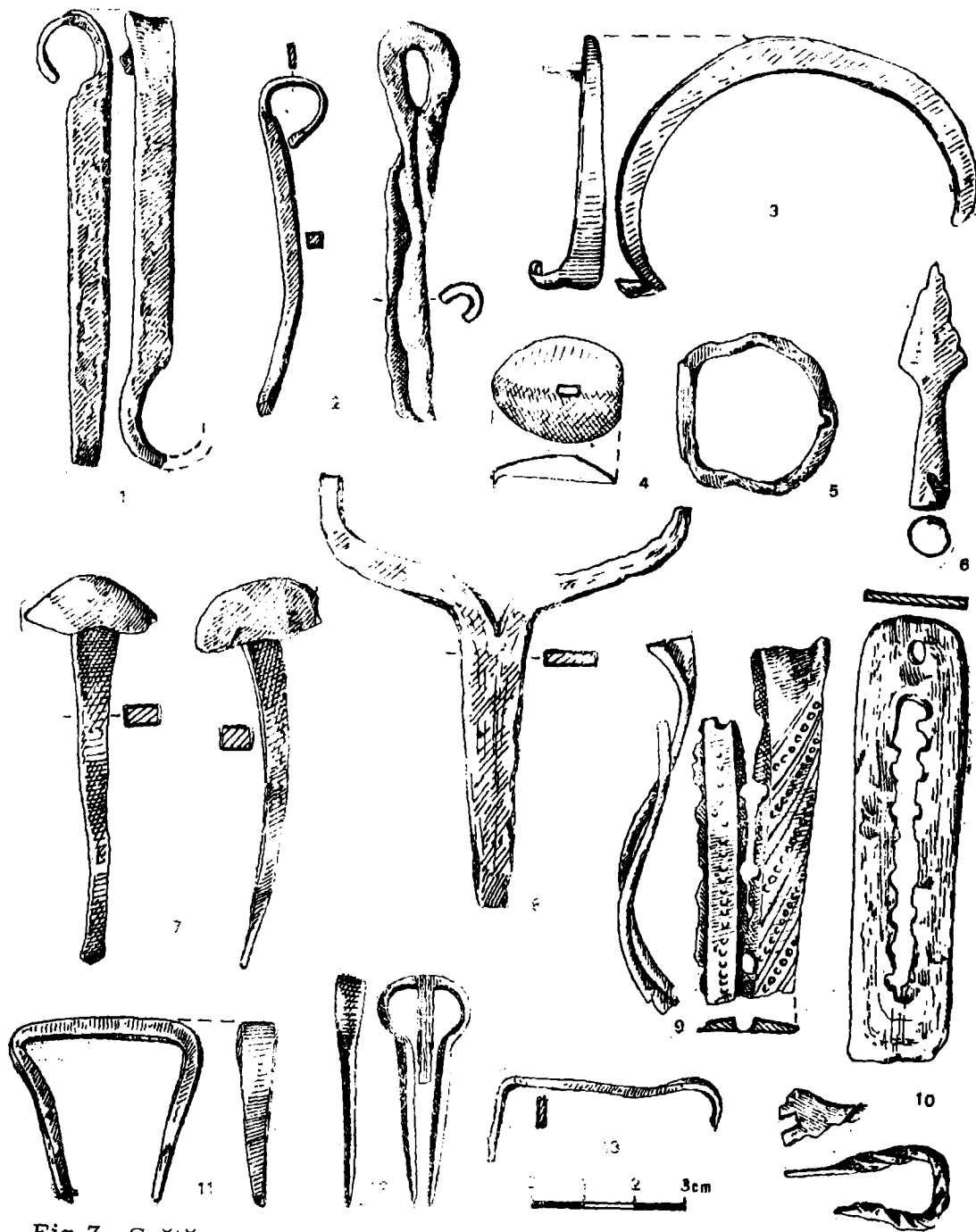


Fig.7.-Spătărești, sectorul "La Hate": piese de harnașament, arme, obiecte de uz casnic și instrumente din cuprinsul locuinței L. 1 - zăbale (1-2), potcoavă de încălțăminte (3), aplică de bronz (4), cataramă (5), vîrf de săgeată (6), cuie (7), sfeșnic (8), verigi de ușă (9, 10), scoabe (11, 13), drîmbă (12).

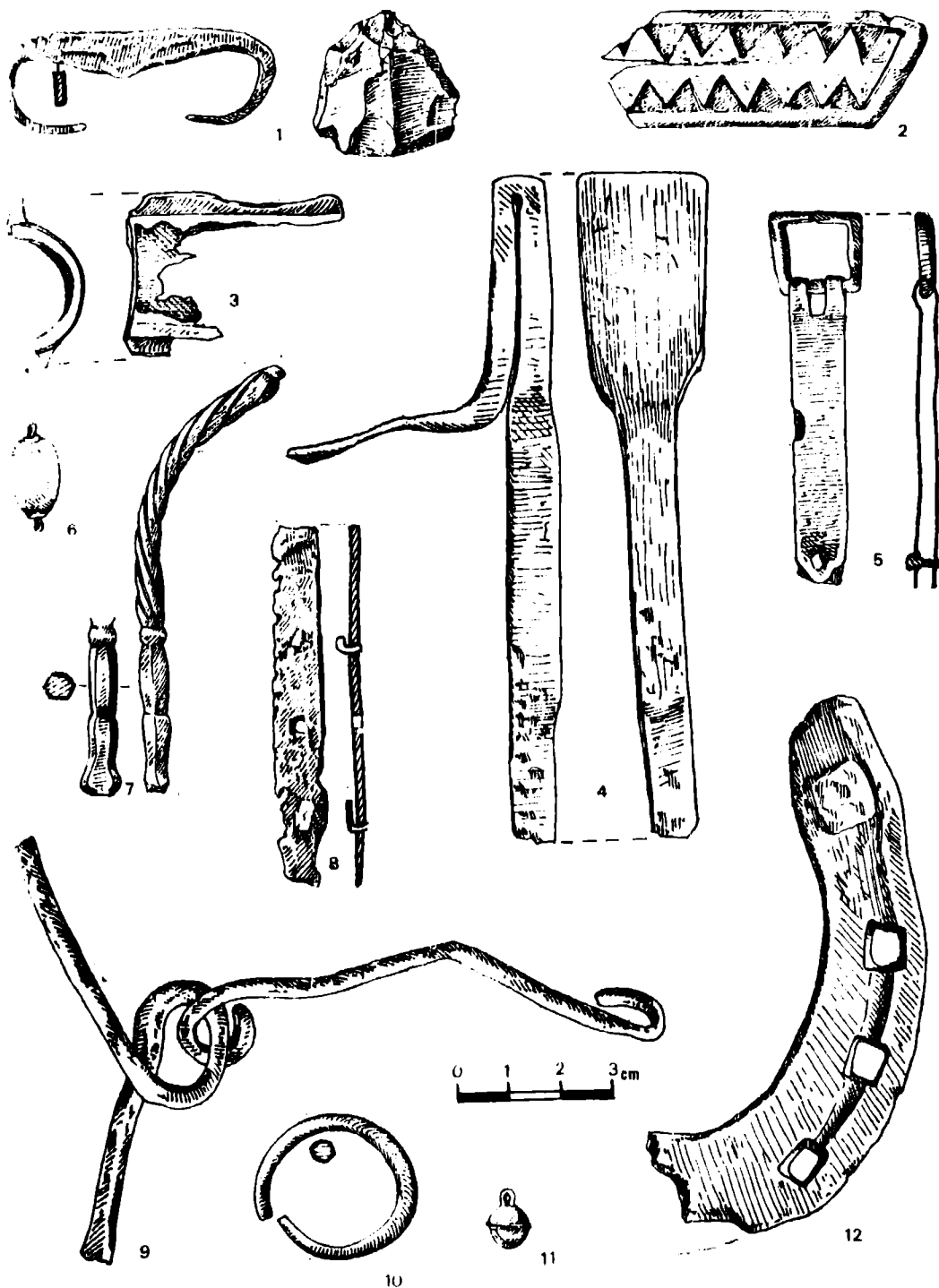


Fig.8.-Spătarești, "Coasta Spătareștilor": obiecte din cuprinsul locuinței cu pivniță sau din cimitir – amnar cu cremene (1), mîner de os (2), fragment de lacăt (3), splint (4), cataramă de bronz (5), toartă de bronz (7), mîner de cuțit (8), zăbală (9), potcoavă (12), toate din locuință și un pandantiv de cercei (6) din cimitir. Fîntîna Mare (Răciuleni): verigă de bronz (10) și năsturaș (11), din cimitir.

coperit un pandantiv din srmă de bronz și sticlă (fig.8/6).

La o distanță de 110 m spre sud-est de cimitir s-au descoperit vestigiile unei locuințe cu pivniță, adâncită cu 1,60 m față de nivelul medieval de călcare, realizată din piatră de carieră legată cu mortar (fig.2/1). Deși piatra din zidărie a fost recuperată în bună măsură până la talpa fundației, limitele pivniței au putut fi precizate. Este vorba de o pivniță de plan rectangular, cu dimensiunile de 9 m x 6,5 m, accesul la interiorul ei efectuându-se pe latura de nord prin intermediul unui gfrlici cu 12 trepte (fig.2/2). Pe treptele pivniței, cft și în interiorul său s-a descoperit un număr de 5 monede din sec.XVII-XVIII, piese ce au permis încadrarea cronologică a locuinței între mijlocul sec.ai XVII-lea și sfârșitul celui de al XVIII-lea.

Materialul ceramic descoperit în imediata apropiere a pivniței, cft și în umplutura sa susține și el datarea propusă pe baza descoperirilor monetare. S-a putut constata că majoritatea fragmentelor ceramice au aparținut unor vase smălțuite; castroane, farfurii, străchini, căni și ulcioare. Fondul este alb-gălbui, motivele decorative florale sau liniare fiind realizate cu culoare maron sau verde.

Canalele snt și ele prezente tot în stare fragmentară și în număr foarte mic, situație ce poate fi explicată prin împrejurarea că soba a fost demontată și materialele recuperate în bună măsură cu prilejul dezafectării locuinței. Fragmentele păstrate conturează imaginea unor plăci cu latura de 18-20 cm, smălțuite în alb-gălbui, cu un decor floral colorat în maron și vernil.

Umplutura pivniței a mai conținut, alături de fragmente de sticlărie de lux decorată cu motive florale gravate, o serie de piese de feronerie, unelte (lame de cuțit, un amnar cu cremene și o nicovală), piese de harnașament (o zăbală și o cataramă de bronz), un splint de căruță și obiecte de uz casnic de felul unui lacăt sau a unei torți (fig.8/1-9).

În sfârșit, la o distanță de 30 m spre nord de locuința cu pivniță a fost descoperit soclul unei construcții de plan rectangular, cu dimensiunile de 6,30 m x 5,30 m, a cărui suprastructură trebuie să fi fost din lemn (fig.2/1).

Evident că o locuință din piatră de felul celei descoperite pe "Coasta Spătăreștilor" și datată în sec.XVII-XVIII nu putea aparține decît unei reședințe feudale. Încadrarea cronologică și amplasamentul său ne permit să apreciem că este vorba de reședința înaintașilor artistului Matei Millo, mai precis a bunicului său stolnicul, pe nume tot Matei Millo, cel care vine și se stabilește în Spătărești în urma căsătoriei în 1782 cu Sultana, fosta soție a lui Iordache Bașotă, și care în urma notărniceii din 18 noiembrie 1786 rămîne stăpîn pe întreg satul Spătărești¹². Această reședință, împreună cu cimitirul și biserica, fși va înceta existența fiind abandonată și strămutată, pe amplasamentul actual, la o distanță de 1,5 km spre vest, pe un platou superior, în primul deceniu al sec.ai XIX-lea, de tatăl artistului amintit și anume de Vasile Millo, ulterior, în 1833, strămutîndu-se în același loc și satul¹³.

- 1 Lia Bătrîna, Octav Monoranu și Adrian Bătrîna, Cercetările arheologice do la Fîntîna Maro, com.Vadul Moldovei, jud.Suceava, în Cercetări arheologice, VII, 1984, p.165-174.
- 2 Marele dicționar geografic al României, vol.III, București, 1900, p.371-372.
- 3 DIR, A, veac.XVI, vol.I, nr.88, p.91.
- 4 Ibidem, vol.III, nr.227, p.174-175.
- 5 Ibidem, nr.261, p.205-207.
- 6 Ibidem, veac.XVII, vol.IV, nr.18, p.13.
- 7 Ibidem, nr.183, p.144-145.
- 8 Facem acum cuvenita rectificare a opiniei noastre exprimată anterior (Lia Bătrîna, Octav Monoranu și Adrian Bătrîna, op.cit. p. 172-173) potrivit căreia vestigiile descoperite erau atribuite așezării de la Blăgești, sat și el dispărut azi, aflată în vecinătatea Răciulenilor, dar pe partea dreaptă a apei Moldovei.
- 9 Lia Bătrîna, Octav Monoranu și Adrian Bătrîna, op.cit., p.168.
- 10 Piese inedite descoperite de Lia Bătrîna și Adrian Bătrîna și aflate în patrimoniul Muzeului de Istorie al R.S.România.
- 11 DIR, A, veac.XVII, vol.I, nr.270, p.184.
- 12 Artur Gorovei, Artistul Matei Millo (Însemnări biografice), București, 1932, p.9.
- 13 Ibidem, p.6.

LES RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES EFFECTUÉES
DANS LA ZONE DE FÎNTÎNA MARE-SPĂTĂREȘTI,
DÉP.DE SUCEAVA

Résumé

En poursuivant les préoccupations concernant l'étude des résidences féodales rurales à l'est des Carpates, les auteurs ont effectué d'abord des investigations de surface et puis des sondages archéologiques dans la zone collinaire au sud de Fălticeni, entre Șomuzul Mare et Șomuzul Băii. La surface comprise entre les villages d'aujourd'hui Fîntîna Mare et Spătărești (com.de Vadu Moldovei) a été étudiée sur trois secteurs. Le premier, situé au nord-ouest de Fîntîna Mare, contient les vestiges de certaines demeures de culte appartenant à une résidence féodale du village de Răciuleni, aujourd'hui disparue - la première construite en bois et la deuxième en maçonnerie, qui se succèdent dans la même surface.

La datation de la première a pu être établie dans la première moitié du XV^e s., et l'autre a été datée dans la deuxième moitié du même

siècle. En même temps ont été faites certaines précisions d'ordre planimétrique et ont été étudiées 33 tombes.

Dans le deuxième secteur situé à 2 km vers le nord de l'église des Răciuleni, au point nommé "La Hate", ont été découverts les vestiges d'une habitation et d'une cimetière. Le matériel céramique et numismatique a permis la datation des complexes étudiés dans une période comprise entre le début du XV^e s. et le XVII^e s.

En fin, le dernier secteur situé à 2,5 km vers le nord du cimetière de "La Hate", sur la "Côte des Spătărești", contient les vestiges d'un autre cimetière qui a servi entre la fin du XV^e s. et la fin du XVIII^e s., et aussi les vestiges d'une habitation avec cave datée entre le milieu du XVII^e s. et la fin du XVIII^e s.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig.1.-Fântâna Mare. 1 a) Le plan des églises appartenant à l'ancien habitat de Răciuleni; b) Le profil du socle de l'église maçonnée;
- 2) Spătărești, le secteur "La Hate": plan de l'habitation L1.
- Fig.2.-1) Spătărești, le secteur "la Côte des Spătărești": plan de l'habitation avec cave.
- Fig.3.-Spătărești, le secteur "La Hate": céramique d'usage ménager de la fin du XIV (1-3) et du XV^e s. (4-10).
- Fig.4.-Spătărești, le secteur "La Hate": céramique d'usage ménager du XVI^e s. (1-5).
- Fig.5.-Spătărești, le secteur "La Hate": céramique monumentale.
- Fig.6.-Spătărești, le secteur "La Hate": outils en fer et os trouvés dans l'habitation L1 - couteaux employés dans le peausserie (1, 2), couteaux (3-5), fourcille (6), ligne de pêche (7), aiguille en os (8), poinçon (9).
- Fig.7.-Spătărești, le secteur "La Hate": pièces de harnachement, armes, objets d'usage ménager et instruments trouvés dans l'habitation L1, mors (1-2) becquet en métal (3), applique en bronze (4), boucle (5), pointe de flèche (6), clous (7), bougeoir (8), anneaux (9,10), crochet d'assemblage (11,13), guimbarde (12).
- Fig.8.-Spătărești, "La Côte des Spătărești": objets découverts dans l'habitation avec cave ou dans le cimetière - briquet avec silex (1), manche en os (2), fragment de cadenas (3), splint (4), boucle en bronze (5), anse en bronze (7), manche de couteau (8), mors (9), fer à cheval (12), tous appartenant à l'habitation et un pendentif de boucle d'oreille (6) du cimetière.
- Fântâna Mare (Răciuleni): anneau en bronze (10) et petit bouton (11) trouvés dans le cimetière.